

ročník 23

regionálny mesačník

číslo 2

február 2013

NA FAŠIANGY

Fašange, fašange fašangove časi, edni pijú, druhi jedia za stolom klobasi. A kdiš se najedja maju vuli k tancua tam idú gde sa schodia ňevesti s mláďenci.

Šeljaká stará baba poskočí si rada, žebi jej konuopke visoké nariastli, s jednima si r zakrije a druhie preprije.

Zdroj: A. Elscheková-O. Elschek: Slovenské ľudové piesne
(Bér, Novohrad, Kralovansky Jonásné-Korenič 1886, zber. O.E. 1968)

PREDSTAVUJEME MESTÁ A OBCE NOVOHRADU

NOS Lučenec v rámci monitoringu miest a obcí regiónu uvádza cyklus „**Predstavujeme mestá a obce Novohradu**“. Ide o reportáže zamerané na oblasť miestnej kultúry. Pokračujeme obcami: Mučín a Kalonda

História: Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1246 (**Mwszink**). Od 13. do 16. storočia bola obec poddanskou obcou fiľakovského panstva. V rokoch 1448-1481 bol Mučín vo vlastníctve rodu Sághy. Po tureckej okupácii v rokoch 1544 - 1593 bola obec úplne zničená a až do polovice 18. storočia opustená. Dobový kronikár obce pri zápise údajov do obecnej kroniky zaznamenal túto ľudovú povesť: „Čo sa týka mena obce, spomína sa tá skutočnosť, že v 14. storočí tu mučili na veľkom drevenom kolese ľudí a z toho dostala obec meno Mučín“.

Z kultúrnych pamiatok či pamätihodností na území obce je to najmä **klasicistická kúria** z prvej polovice 19. storočia a rímsko - kat. **kostol** narodenia Panny Márie z r. 1966.

Z významných osobností je to predovšetkým rodák z Mučína, **František Repecký**, statkár a stoličný hospodár, pôsobil v správe Novohradskej stolice a bol vyslancom stolice na uhorskom sneme.

V obci pôsobil v rokoch 1972-1986 učiteľ **Ján Rovňan**, bol obecným kronikárom a zakladateľom spevokolu Sobotienka. Aj dve významné športové osobnosti sa spájajú s Mučínom. Prvou je **Vojtech Petráš**, aktívny hráč futbalu, začínal v roku 1977 v klube TJ Mučín, preslávil sa ako hráč v prvej lige za Spartak Trnava. Druhou je **Eva Eibnerová**, atlétka reprezentantka a majsterka Československa v behu na 400 m prekážok, ktorá v Mučíne navštevovala ZŠ.

Obec je zaujímavou prírodnou lokalitou. V chotári Mučína boli objavené paleontologické nálezy fosilnej fauny, lastúrníkov, žralokov, ale aj zvyšky veľrýb. Lokalita – prirodzený odkryv sa nachádza asi 2 km od Mučína. V stenách vysokých až 6 m je možné ešte aj dnes nájsť žraločie zuby. V katastri Mučína sa nachádza chránené územie, krajinný komplex **Ba-boš**. Prírodnou pamiatkou je **Mučínska jaskyňa**.

Je unikátna z hľadiska jej vzniku, vytvorila sa vyvetrávaním kmeňa zuhoľnateného stromu a následným opadávaním horniny zo stropu. Má dĺžku 12 m a nachádzajú sa v nej skamené odtlačky listov a stromov. Popísali ju lučenský jaskyniari Radinger a Nociar v roku 2003.

Pokr. str.2

Pokr. zo str. 1

Krajským úradom životného prostredia v Banskej Bystrici bola v r. 2008 vyhlásená za verejnosti voľne prístupnú jaskyňu. Známa je tiež Mučínska bučina, v ktorej rastú 300 ročné buky.

Na území obce sa nachádzal v minulosti veľkostatok Hermana Wohla. V roku 1870 bol zriadený liehovar a droždiareň, výroba v nej zanikla roku 1920.

Dnes je budova vo vlastníctve obce a podľa slov starostu by ju radi prenajali, nachádza sa pri ceste a je viacpodlažná s veľkými pivničnými priestormi. Využitie by určite stálo za to, nielen na zriadenie priemyselnej výroby, ale možno by našla uplatnenie v oblasti turistiky, na prezentáciu celého Novohradu, keďže sa nachádza v blízkosti štátnej hranice.

V prvej polovici 20. storočia vznikali na Slovensku odbočky Slovenskej ligy a 2.1.1931 sa konalo valné zhromaždenie Zboru Slovenskej ligy v Mučíne. Počas roka usporiadala prednášky, financovala vianočnú nádielku v Mučínskej menšinovej škole, zorganizovala divadelné predstavenie. V marci 1932 bola uskutočnená slávnosť Slovenskej ligy spojená s prednáškami so svetelnými obrazmi pod názvom „Počiatky vzdelanosti“. Od 3. marca 1934 až do roku 1938 pôsobila v Mučíne aj Ústredná charita na Slovensku, odbočka Mučín. Dňa 30. apríla 1934 bol v obci založený samostatný **Dobrovoľný hasičský zbor**.

Po vojne, dňa 8.9.1946, Zväz slovenskej mládeže v Mučíne zahral drámu od Ferka Urbánka „*Dedinský krutáň*“ a jednoaktovku „*Vykopaná žena*“. Divadelnú miestnosť a javisko vytvorili z bývalej sýpky. V roku 1948 sa hry nacvičovali v stolárskej dielni u Šumeca. Predstavenia sa konali v „Gyalog kocsmában“ (Pešia krčma) alebo v sýpke. Hlavnými predstaviteľmi boli *Belo Benkő*, *Jozef Šumec* a *Gajza Rubint*. Začiatkom leta roku 1957 bolo vybudované pri futbalovom ihrisku tzv. divadlo v prírode.

Kultúrny dom bol postavený v rokoch 1955-59. Prvé predstavenie v ešte nedokončenom KD bola hra *CSIKÓS* (Koniar). V roku 1964 sa staršie zoskupenie hercov rozpadlo a nový divadelný súbor bol založený až v roku 1972. S hrou „*Nemôžem žiť bez muziky*“, obsadili 3. miesto v súťaži Divadelná jar 1982. Okrem divadla, si v roku 1969 mládež založila hudobný súbor *Apollo 11*, ktorý viedol Ján Szerződi. V roku 1974 bola založená tanečná skupina *Kéknefelejcs* (Nezábudka) pod vedením Kataríny Šumecovej.

Citarová hudobná skupina *Pipacs* (Divý mak) vznikla pod vedením Juraja Klementa. V roku 1975 vznikol v Mučíne ženský 19 členný spevokol **Sobotienka**, založil ho a viedol vtedajší riaditeľ školy Ján Rovňan.

Kronika obce bola zavedená v roku 1945. Od roku 1972 bol kronikárom učiteľ **Ján Rovňan**. Osvetová beseda bola postavená v roku 1956. V knihe o Mučíne je podrobne opísané aj bývanie a rozmiestnenie stavieb na pozemku. Stodola či humno mala v Novohrade názov „*pajta*“, táto svojím umiestnením uzatvárala dvor. Išlo o stavbu s dvomi veľkými bránami, otvárajúcimi sa do protifahľých smerov tak, aby sa dalo vojsť s vozom z jednej strany a vyjsť opačnou stranou. V nej sa odkladalo seno a slama. Zaujímavosťou je opísaný aj dom richtára. Jeho vonkajším znakom bol v minulosti dereš s skladou, tabuľka či vývesný štít úradu pribudol až neskôr. Aj jedlo sa pripravovalo z toho, čo ľudia dopestovali. V pracovné dni sa varila zemiaková baba, na masť pečené, na krúžky pokrúžené zemiaky. Ráno sa muselo skoro vstávať, vtedy zjedli krajec chleba, ktorý zapili pálenkou, na raňajky chlieb so slaninou, na obed polievka alebo prívarok, na olovrant slaninu s chlebom a na večeru polievku alebo nejakú cestovinu.

Súčasnnosť:

Mučín patrí do mikroregiónu Velické jazerá. Obec má 738 obyvateľov a starostom je **Ing. Jozef Hodulák**.

K obci patria miestne časti **Telka** a **Podvrch**. Obecný úrad sídli v samostatnej budove. V jej blízkosti, pri štátnej ceste, sa nachádza väčšia budova označená štítom - obecný dom kultúry, vedľa je knižnica a pri nej múzeum. Kapacita sály v KD je cca 100 miest. **Múzeum** bolo zriadené v kultúrnej pamiatke, teda v už spomínanej kúrii. Nachádzajú sa v ňom vzácne exponáty vyzbierané od obyvateľov. Za budovou múzea si svojpomocne vybudovali amfiteáter s veľkým javiskom.

Pokr. zo str. 2

Múzeum

Interiér múzea

Obec organizuje každoročne viacero podujatí, v máji Deň matiek, pálenie vatry na SNP, v októbri nezabúdajú na jubileantov, v decembri Mikuláš pre škôlkarov, ale rozdáajú aj vianočné darčeky pre občanov obce nad 60. rokov.

Najväčšou akciou je však **Deň obce**, ktorý organizujú poslednú májovú sobotu a je spojený s váňaním mája a oslavou Dňa detí. Minulý rok uvarili neuveriteľných, 7 kotlov gulášu, k tomu ešte rôzne zabíjačkové výrobky, ale čo je najdôležitejšie, všetko ponúkali zdarma. Na toto podujatie prišli aj dva autobusy z partnerskej obce Karancseberény. V roku 2012 zorganizovali prvý krát adventné trhy v udržiavanom obecnom parku pred ZŠ. Zásluhu na tom má jedna občianka (Viera Hohenleitner), ktorá sa vydala do Nemecka, kde sa takéto podujatie koná pravidelne a niečo podobné by chceli začať aj v Mučíne. Kronikárkou obce je **Katarína Šumecová** a je zároveň aj vedúcou ženského spevokolu **Sobotienka**. Už tretí rok sa v obci realizuje projekt, v rámci ktorého sa traja terénni soc. pracovníci venujú sociálne slabším občanom. V obci sa nachádza ZŠ 1.- 4. ročník a materská škola.

Súčasná Sobotienka

Z organizácií pôsobiach v Mučíne je to najmä Dobrovoľný hasičský zbor, predsedá mu **Anton Galamb**.

Aktívne v ňom pracujú nielen deti, ale aj družstvá žien a mužov, všetci sa pravidelne zúčastňujú pretekov v rámci BBSK. Klub SOKOL Mučín bol založený v roku 1938 a ako TJ pod týmto názvom pôsobí dodnes.

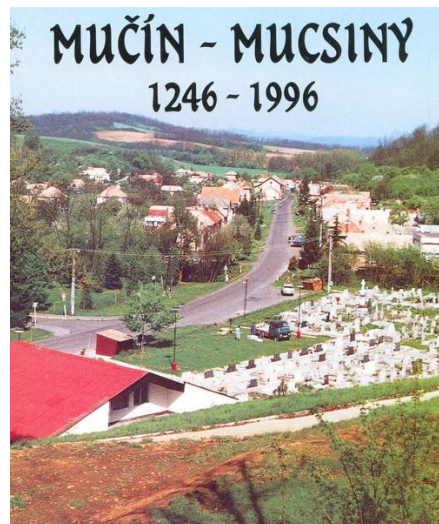
Majú mužstvá žiakov a dorastencov, predsedom je **Marián Kaputa** a nenahraditeľným sponzorom **Ladislav Szabó**.

Obec mala uzatvorené partnerské zmluvy s viacerými obcami v MR (Karancseberény, Vizslás, Lucfalva, Ipolytarnóc). Prvá priateľská návšteva v obci Karancseberény sa uskutočnila 16. 1. 1996 a dobré vzájomné vzťahy trvajú dodnes.

Turistickým lákadlom je **náučný chodník** k Mučínskej jaskyni, dlhý 2,5 km. Začína priamo v obci, je tam informačná tabuľa a končí pred vchodom do jaskyne, kde je okrem infotabule aj priestor na oddych. Bol vybudovaný v roku 2005, ale minulý rok vedľa tabule v obci, začali stavať drevený prístrešok, ktorý by po dokončení mal slúžiť ako východzí bod pre turistov.

V roku 2010 bol náučný chodník obnovený a predĺžený po hranicu, aby návštevníci zo Slovenska mohli prejsť až do známeho paleontologického parku v Ipolytarnóci a maďarskí turisti opačne. Z hranice je, podľa slov starostu obce, možné za dobrej viditeľnosti pozorovať aj končiare Vysokých Tatier. Všetky potrebné informácie sa nachádzajú na webovej stránke obce – www.mucin.ocu.sk.

V roku 2006 pri príležitosti 760. výročia prvej písomnej zmienky bola vydaná dvojazyčná publikácia pod názvom „Mučín-Mucsiny 1246-2006“, autorkou je Mária Adamová.

A ešte jeden oznam na záver. Aj populárny spevák, finalista televíznej Superstar v roku 2006, **Matej Koreň** pochádza z Mučína.

Zdroj: M. Adamová: „Mučín-Mucsiny 1246-2006“, www.mucin.ocu.sk, internet

KALONDA

História: Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1238 ako **Kalanda** a v tomto roku si obec pripomenie 775. výročie. V roku 1496 sa uvádzal tiež názov Egyházaskalonda (Cirkevná Kalonda). V minulosti boli časťami obce aj pustatiny Bikk a Bujár.

Kalonda - Pôvodný kostol, autor Ján Koszegi

Pôvodný rímskokatolícky kostol z roku 1854 bol počas 2. Svetovej vojny zničený. Podarilo sa z neho zachrániť **náhrobný kameň** Györgya Kalondu, zakladateľa obce.

Epitaf z červeného mramoru je uložený v predsieni terajšieho rím. kat. kostola, postaveného v roku 1949.

Pred kostolom stojí **pamätník** Kalondánov vysťahovaných v roku 1948, ktorého symbolom je časť skamenelého stromu starého milióny rokov. Ďalšou pamätihodnosťou obce je **pomník** venovaný obetiam 1. a 2. svetovej vojny. V minulosti bola v obci pamätná izba, táto dnes už neexistuje, nakoľko ju nahradilo **Palócke múzeum**. Do tohto etnografického múzea boli presťahované všetky exponáty.

Medzi prírodné zaujímavosti patria pieskovce, ale v lokalite Bujár boli objavené paleontologické nálezy (odtlačky listov, stopy živočíchov, prekremenné stromy s vekom odhadovaným na 20-21 miliónov rokov). Kalonda má ďalšiu výhodu, nachádza sa v susedstve s Maďarskom a blízky hraničný prechod doslova nabáda k návšteve obce **Ipolytarnóc**, na okraji ktorej je **paleontologický park**, nositeľ Európskeho diplomu ochrany prírody.

V roku 1834 Sarudi Battik Ferenc postavil v dedine pánsky kaštieľ a v rokoch 1835 až 1840 na rieke Ipeľ mlyn. Rodina Battik sa presťahovala do Lučenca a kaštieľ aj s mlynom predali statkárovi, ktorý sa volal Sámuel Szígyártó. Neskôr kaštieľ odkúpila rodina Tóthová, v roku 1910 ho zbúrali a postavili si rodinný dom. Mlyn bol predaný desiatim kalondským gazdom, ktorí ho prenajali až do roku 1930. Vtedy ho odkúpil Géza Erdélyi, ktorý v tom čase dal nainštalovať do mlyna parný stroj, aby mlyn mohol prevádzkovať stále. Po 2. svetovej vojne bol mlyn odstavený a potom aj zbúraný.

Súčasnosť:

Kalonda patrí do mikroregiónu Velické jazerá. Obec má 210 obyvateľov. Starostkou obce je **Alžbeta Erdélyiová**.

Obecný úrad sídli v pomerne veľkej a viacúčelovej budove kultúrneho domu s priestranou sálou a javiskom, jej kapacita je cca 200 osôb.

Nachádza sa tu aj knižnica.

Vedľa obecného úradu sú vhodne naaranžované pôvodné železné dvere zo starého kostola.

Pri obecnom zastupiteľstve majú zriadenú komisiu kultúry, škoda, že t.č. nemajú kronikára. Na kultúrno spoločenské aktivity sa obci darí získavať prostriedky z BBSK. Z programu Obnovy dediny sa im v roku 2012 podarilo získať finančné zdroje na úpravu chodníka pri kultúrnom dome. Ostatné akcie zabezpečujú svojpomocne a z vlastných zdrojov. Medzi každoročné podujatia, ktoré obec organizuje, patrí stavenie mája, Deň detí a predvianočné posedenie s deťmi a seniormi. Obec sa pravidelne zúčastňuje súťaží organizovaných v okolitých obciach, čo dokazuje početná zbierka cien – pohárov v kancelárii starostky.

Kalonda má uzavreté partnerstvo so 4 obcami v Maďarsku (Hollókő, Rimóc, Herencsény, Ipolytarnóc) a s 1 obcou v Rumunsku (Siklód).

V obci má sídlo OZ Prokalondiensis, predsedom je **Sándor Papp** a toto občianske združenie spravuje **Palócke múzeum**. Nachádza sa vo viac ako 100-ročnom dome vedľa štátnej cesty do Maďarska. V interiéri sa nachádza palócka, tzv. čistá izba a verná podoba dobovej kuchyne, tiež stála výstava s národopisnou a historickou tematikou.

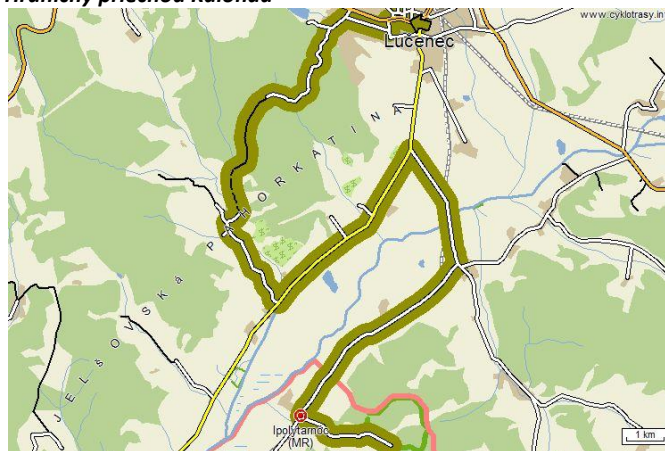
Vonkajšia, pekne upravená časť sa využíva na rôzne sprievodné aktivity organizované v obci. Na území obce pôsobí poľovnícke združenie Kalonda. Železničná stanica síce stojí, ale trať sa využíva už iba na nákladnú dopravu, osobná bola zrušená ešte v roku 2003.

Napriek tomu, že doteraz o obci nebola vydaná publikácia, obec informuje o histórii a aktivitách na svojej web stránke – www.kalonda.ocu.sk.

Hraničný priechod Kalonda

Základné údaje o Kalonde sa nachádzajú v bulletine: Cyklistický náučný chodník, ktorého trasa vedie z Lučenca až do Ipolytarnóca a prechádza aj obcou Kalonda. Informačná tabuľa cyklotrasy je umiestnená pred obecným úradom.

Zdroj: www.kalonda.ocu.sk, internet

Blahoželáme!

PAĽKOVI BÚTOROVI k jeho významnému životnému jubileu. Folklorista, tanečník, choreograf, kultúrno-osvetový pracovník, patrí medzi významné osobnosti folklórneho hnutia na Slovensku. Detstvo prežil v Kokave nad Rimavicou, ale aj keď žije v Bratislave, do Kokavy sa pravidelne a rád vracia. V rokoch 1954 - 1963 tancoval v súbore Kokavan, potom v Čierťažni, neskôr bol profesionálnym tanečníkom PULS-u v Prešove, účinkoval tiež vo FS Jánošík v Brne a počas štúdií na VŠMU v Bratislave, v triede prof. Štefana Nosáľa, pôsobil ako tanečník a sólista umeleckého súboru Lúčnica. Od roku 1974 pracoval v Krajskom osvetovom stredisku v Banskej Bystrici ako metodik pre ľudový tanec a zároveň pôsobil ako tanečný pedagóg FS Partizán. V roku 1975 sa stal vedúcim choreografom súboru Dimitrovec, ktorý sa v roku 1991 premenoval na Lipu. Krátko pôsobil ako riaditeľ SLUK-u. Viac rokov pôsobil v programových komisiách folklórnych slávností v Detve a Myjave. Od septembra 2001 pracuje v Národnom osvetovom centre v Bratislave, ako odborný pracovník pre folklórne súbory a scénický folklorizmus. Sústavne sa venuje práci vo folklórnom hnutí na Slovensku ako lektor pre folklór, člen porôt a programových komisií folklórnych festivalov. V rokoch 2000-2005 bol predsedom Programovej rady FF Východná. Spolupracuje aj pri príprave festivalových ročníkov Kolieska. So súbormi dosiahol pekné úspechy doma i v zahraničí a pre mnohé súbory Slovenska (Lúčnica, SLUK, Lipa, Vršatec, Zemplín, Zobor, Ponitran, Kokavan, Sinec, Šarišan, Jánošík, Riman, Vepor, Gorník) vytvoril vyše 60 zaujímavých tanečných choreografií. V roku 2006 s prof. Oskárom Elschekom uviedli výnimočný program v Paríži, pri zapísaní fujary do kultúrneho dedičstva UNESCO.

„Všetky kokavské piesne mám rád, všetky sú mi milé, ale pre mňa je a bude najmilšia melódia - **Vrchárska nálada**, ktorá nemá obdobu nikde na Slovensku. Tá vyjadruje aj smútok, žiaľ, aj radosť a potešenie zo života v našom krásnom, ale na živobytie nehostinnom kraji.“ Aj takto povedal o sebe v knihe Š. Repčoka: Kronika organizovaných foriem folklóru...

Ľudia - roky - udalosti

András Nagy: „Človek sa ako herec nikdy nenudí“

Herec, režisér **Mgr. art. András Nagy** sa narodil 11. 2. 1973 v Lučenci. Vyrastal vo Fiľakove, kde v r. 1979-87 navštevoval ZDS s vyučovacím jazykom slovenským a v r. 1987-91 gymnázium s vyučovacím jazykom slovenským, maturoval v triede prof. Milana Antala. V r. 1993-97 študoval herectvo na VŠMU v Bratislave. V r. 1991-93 pôsobil ako herec v Divadle Thália

v Košiciach. Od r. 1997 je až do súčasnosti hercom a režisérom v Divadle Gézu Gárdonyiho v Egri (Maďarsko).

András, ako si spomínaš na svoje herecké začiatky?

Boli to časy šťastného „detstva“. Všetko sa to začalo vo Fiľakove v amatérskom divadelnom súbore Zsákszínház, kde som sa stretol s vtedajším i súčasným vedúcim súboru s Istvánom Mázikom. S ním som spolupracoval „len“ v dvoch inscenáciách, potom ma prijali do Divadla Thália v Košiciach. Absolvoval som tu prvé nesmelé, ale krásne kroky k divadlu a veľa ďakujem Istvánovi, ktorý bol mojím otcom, učiteľom a aj priateľom zároveň. V Divadle Thália sa to už rozbiehalo vo väčších obrátkach. Totiž v profesionálnom súbore som bol skôr poloprofesionálom, kde som sa mal čo učiť od skúsených kolegov o divadelnom umení i hereckej práci. Ale nie vždy zostáva čas na učenie, treba aj samostatne tvoriť a budovať charaktery na javisku. Preto som si podal prihlášku na VŠMU.

Priblíž nám teraz v krátkosti tvoje vysokoškolské štúdiá na VŠMU v Bratislave ...

Keď som v prvej odpovedi hovoril o „detstve“, tak na roky strávené na VŠMU spomínam ako na „žiačke“ roky. O pedagógoch, našich majstroch, viem hovoriť len v superlatívoch – Vladimír Strnisko, Božidara Turzonovová, František Kovár, Ľudmila Machatsová, Eva Žilineková, Viola Thirring, Elena Lindtnerová, Juraj Letenay, divadelní teoretici: Soňa Šimková, Zuzana Bakošová-Hlavenková, Nadežda Lindovská, Jana Bžochová-Wild, Martin Ondriska ... Boli nielen našimi učiteľmi, ale aj strážcami. Prísne a nekompromisne odhaľovali naše chyby, cez ktoré nás učili a po prvých úspechoch na hereckých skúškach, boli na nás pyšnejší ako vlastní rodičia. Cez veľké divadelné obdobia – od Grékov cez Shakespeara, Čechova až po absurdnú a súčasnú drámu – nás učili rôzne herecké a divadelné techniky, vďaka ktorým sme sa naučili samostatne tvoriť a zobrazovať množstvo charakterov nielen z dramatickej tvorby, ale aj zo života. Takéto odhaľovanie postáv znamená, že sa človek ako herec nikdy nenudí.

Ako si sa po ukončení VŠMU dostal do Egry?

Do Egry som sa dostal ako študent štvrtého ročníka VŠMU na divadelnú prax, kde ma pozval Sándor Beke. S ním som sa zoznámil v r. 1992 v košickej Thálii, kde ma angažoval do hry T. Williamsa Električka zvaná Túžba.

Pokr. zo str. 6...

Sándor ma v r. 1996 pozval na dve predstavenia do Egru, kedy ho vymenovali za riaditeľa. Jedno z nich – Schillerova dráma Úklady a láska sa potom stalo mojím absolventským predstavením. Nakoľko to bola druhá, dobre vydaná práca v Egerskom divadle (prvou bola: Hágy Gyula: A caligulÓ), Sándor mi ponúkol angažmán, ktoré som prijal. Za ten rok (1996-1997) som si veľmi obľúbil nielen divadlo, ale aj samotné mesto. V Egri som neskôr tvoril s takými režisérmi ako Szegvári Menyhért, Bal József, Csizmadia Tibor, Radoslav Milenkovič, Blaskó Balázs, Máté Gábor, Zsótér Sándor. Sú to mená súčasnej maďarskej divadelnej špičky, čiže ako herec môžem byť spokojný, pretože som sa cez nich stretol s rôznou divadelnou estetikou či filozofiou. Musím spomenúť aj režiséra Štefana Korenčiho, s ktorým som spolupracoval v slovenskom Divadle Vertigo v Budapešti. Spoločne sme získali veľa ocenení na domácich aj zahraničných festivaloch.

Roky utekajú, v Egri pôsobiš už 15 rokov ...

Kroky k „dospelosti“ neboli ľahké. Keďže v škole sme boli strážení a chránení, v profesionálnom divadle sa musíš postaviť na vlastné nohy. Tu sa niekedy úspech ťažšie prežíva ako neúspech – to je divadelný paradox. Ale skúsenosti zo Zsákszínhazu či z Thálie a vedomosti získané počas štúdií mi pomohli prežiť aj tie najťažšie chvíle, a tým si získať rešpekt u kolegov a obľubu u divákov. Počas týchto rokov som dvakrát získal Cenu diváka ako najlepší herec sezóny. V Egri teraz účinkujem vo veselohre Murraya Schisgala: Ó, láska, kde hrám postavu Harryho. Začiatkom roka 2013 budem mať premiéru vo Svätej Johane od G. B. Shawa. A ešte účinkujem v životopisnej hre o poprednom maďarskom spisovateľovi Lászlóvi Némethovi. Môžem teda o sebe povedať, že cez tých vyše 70 postáv, ktoré som odohral v Egri, v slovenskom Divadle Vertigo v Budapešti, v Zsákszínhaze a v posledných dvoch rokoch odpracoval aj ako režisér, som dospel do „zrelého“ obdobia vo svojom remesle. Je to ďalší paradox nášho umenia, pretože v herectve je vždy sa čo učiť.

Ako osláviš svoju štyridsiatku?

Jooó...! Ešte neviem. Ale dúfam, že prácou a potom možno aj s po-

hárikom v ruke spolu so svojimi blízkymi.

PhDr. František Mihály

Situácia umelcov v slobodnom povolaní je v súčasnosti mizerná

Akademický maliar a grafik **Mgr. art. Alfréd Balázs** sa narodil 26. 2. 1963 v Lučenci. V r. 1969 - 78 získal základné vzdelanie na ZDŠ s vyučovacím jazykom maďarským (VJM) vo Fiľakove. V r. 1978-81 navštevoval SPŠ strojnícku s VJM vo Fiľakove, v r. 1983 na tejto istej škole maturoval v triede prof. Alexandra Kovácsa. V r. 1990-97 študoval na Akadémii výtvarných umení (AVU) v Budapešti. V r. 1983-90 pracoval ako elektromechanik vo firme Kovosmalt Fiľakovo. Od r. 1997 je umelcom v slobodnom povolaní, žije a tvorí vo Fiľakove.

Frédi, pôvodne si vyučeným elektromechanikom. Aká bola tvoja cesta k výtvarnému umeniu?

Záľubu v maľovaní som mal už od svojich 4 rokov. Rodičia mi vždy hovorili, že z toho rýchlo vyrastiem. Ale nevyrástol som. Na ZDŠ s VJM vo Fiľakove ma výtvarnú výchovu učila Ida Szilágyiová, ktorá bola zároveň aj ochotníčkou výtvarníčkou. Potom som sa na SPŠ strojníckej vyučil za elektromechanika a následne 11 rokov som pracoval v Kovosmalte Fiľakovo. Priebežne som sa pripravoval na výtvarnícku dráhu. V období r. 1989-90 som navštevoval ateliér umelca Pétera Földiho v Somoskőújfalu (Maďarsko), ktorý ma pripravil na prijímacie skúšky do Budapešti. Aj predtým som sa v období rokov 1985-89

každý rok hlásil na VŠVU do Bratislavy či na AVU do Prahy, no nikdy ma nikde nevzali. Vyšlo mi to až na siedmy pokus – do Budapešti.

Priblíž nám, prosím trochu priebeh tvojich štúdií v Budapešti ...

Na AVU v Budapešti som sa v r. 1990 dostal do triedy prof. Sándora Molnára a u neho som študoval celých 7 rokov. V triede sme boli 13 a priebežne sme boli rozhadzovaní do tried aj medzi tretiakov či piatakov. Štúdium pre mňa neznamovalo veľkú záťaž, robil som vlastne len to, čo som vždy chcel robiť. Doobeda sme pracovali v ateliéroch, poobede boli na programe odborné predmety. Moje štúdium bolo zamerané na tradičné maliarstvo, moderné umenie začalo na školu prichádzať v druhej polovici 90-tych rokov. Prvý ročník sme začínali kresbou, bez farieb. Neskôr prišiel rad na umeleckú anatómiu – figuratívnu maľbu podľa živých modelov. Z techník sme používali najmä olej a akryl. V 5. ročníku sme museli vytvoriť reprezentatívnu maľbu, ktorá bola súčasťou obhajoby, rovnako aj diplomovú prácu. Po ukončení základného cyklu AVU som ešte 2 roky ďalej študoval a získal tzv. odbornú majstrovskú skúšku. AVU som úspešne ukončil v r. 1997.

Si umelcom v slobodnom povolaní. Ako to konkrétne vyzerá v praxi? Ako žiješ?

V prvom rade žijem zo vzduchu a v druhom zo sociálnej podpory. Žiaľ, momentálne nemám žiadne objednávky na maľbu obrazov ani pre súkromné osoby ani pre organizácie. V súčasnosti je situácia pre umelcov v slobodnom povolaní mizerná. Z tejto situácie existuje zrejme len jediné východisko – smrť.

Tvoje kolektívne a samostatné výstavy? Tvoje plány do budúcnosti?

Na AVU v Budapešti som začínal kolektívnymi výstavami. Svoje prvé individuálne výstavy som mal v Budapešti, vo Fiľakove, v Bratislave. Potom prišlo na rad Taliansko – Bologna, Budrio. Moje práce majú abstraktný charakter, vyjadrujem nimi svoje subjektívne pocity, svoj vnútorný svet, ako to robí zvyčajne každý umelec. Používam techniky – tempera, olej, akryl, olejová tempera, pastel, uhoľ a kombinované techniky. V máji 2013 pripravujem výstavu výlučne svojich kresieb v jednej súkromnej galérii v Budapešti. **Pokr. str.8**

Pokr. zo str. 7

Vystavujem rád, touto činnosťou sa snažím porovnať moje vlastné práce s výtvormi iných autorov.

František Mihály

Pripomíname si

František Kalesný

Etnograf, muzeológ, publicista PhDr. František Kalesný, DrSc. sa narodil 19. februára 1918 v Starej Haliči, okres Lučenec. Ľudovú školu absolvoval vo svojom rodisku, reformné reálne gymnázium v r. 1929-37 v Lučenci. V r. 1937-40 študoval slovan- skú a germánsku filológiu na FF UK v Bratislave, v r. 1940-41 na Univerzite vo Viedni. V r. 1941-42 pôsobil ako stredoškolský učiteľ na Štátnom chlapčenskom gymnázii v Banskej Bystrici. V r. 1942-50 pracoval ako novinár a redaktor vo viacerých den- níkoch a časopisoch – Slovenský týždeň, Prerod, Matičné čítanie, Chlieb ľudu ... V r. 1950-62 vykonával vedúce pozície v ÚĽUV- e a v ľudovom družstve Kroj v Bratislave. V r. 1962-84 bol vedúcim odborom Mestské- ho múzea v Bratislave, od r. 1984 žil na dôchodku v Bratislave.

Ako etnograf sa zaoberal proble- matikou ľudovej umeleckej výroby, reme- siel a vinohradníctva. Je autorom publiká- cií: *Ľudové umenie na Slovensku* (1956), *Ľudové výtvarné umenie* (1957), *Vinohrad- nícke múzeum v Bratislave* (1965), *100 rokov Mestského múzea v Bratislave* (1968), *Habáni na Slovensku* (1981), *Mod- ranská keramika* (1995) ... Od r. 1964 bol členom Medzinárodnej múzejnej organiza- cie ICOM pri UNESCO v Paríži, od r. 1984 čestným členom Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV v Bratislave a od r. 1987 zahraničným čestným členom Hor- nolužickej spoločnosti vied v Görlitz (Ne- mecko). František Kalesný zomrel 5. apríla 2007 v Bratislave, pochovaný je na Martinskom cintoríne.

PhDr. František Mihály

Zaujímavosti alebo „Čo možno neviete?“

■ 14. februára neslávme len „Valentína“, ale mohli by sme aj **Deň** **vzkriesenia slovenčiny**.

Prečo? Lebo práve 14.2.1843 sa v byte Ľudovíta Štúra v Bratislave, zišli jeho najbližší spolupracovníci – Janko Francisci-Rimavský, Samo Vozár, Ján Kalinčiak, Ján Gáber-Lovinský a Samko Štúr, v tom čase niečo vyše dvad- saťroční mladíci, ktorí sa rozhodli, že odteraz všetko, čo napíšu, budú písať po slovensky. Preto sa tento dátum často uvádza aj ako „Deň vzkriesenia slovenčiny“.

Možno je to pre niekoho bezvýznamný deň, ale snažil som sa aspoň niečo vypátrať. Požiadal som o pomoc **PhDr. Milana Gondu** zo Slovenského lite- rárneho ústavu Matice slovenskej v Martine a toto mi odpísal:

„Obdivujem Tvoju pilnosť a pričinlivosť, s ktorou si sa vrhol do skúmania danej veci. V archíve SNK pod menom Ján Gáber je len niekoľko dokumentov, hlavne listy baskobystrickým seminaristom. Tak, ako mi podávaš uvedenú udalosť a miesto Gábera v rámci nej, je tiež dostatočný dôvod na to, aby sa tento náš človek vyzdvihol. Hoci len ako druhý huslista. Ako Ty píšeš, treba najmä mladým ukázať, čo všetko obnáša dátum 14. február a že niekedy veľká vec, akou je náš spisovný jazyk, vyrástla z úplne maličkého semienka.“

Mailovali sme spolu viackrát a niečo sa predsa našlo. Pán Gonda sa radil v danej veci s Tomášom Winklerom, autorom knihy „Perom a mečom“, kde sa o tejto slávnej, no inak nenápadnej udalosti zo 14. 2. píše. Nevie o písom- ných dokladoch z tohoto stretnutia. Jediným dokladom je list Francisciho Hroboňovi, ktorý mu o tom píše. Avšak, posledný e-mail od PhDr. Gondu ma potešil:

„Nedalo mi to s tým Gáberom a na odporúčanie Michala Eliáša som si vyhľa- dal článok od Pavla Vongreja. V roku 1993 v Národnej obrode mu vyšiel pomerne veľký článok o dni vzkriesenia slovenčiny. V ňom sa dá nepriamo vyčítať, že Gáber bol pri tom. O samotnej pamätnej schôdzke je len poznám- ka.“

Schôdzka v Bratislave 14. februára 1843

Záznam o jej konaní má skutočne, ako konštatuje T. Winkler (ibid., s. 44), iba formu poznámky pripísanej ceruzkou, a to na štvrtej strane listu Ľ. Štúra, ktorý doručil mladý J. Gáber-Lovinský S. B. Hroboňovi žijúcemu vtedy v Prahe. Poznámka je veľmi stručná: **„Den skriseňja slovenčiny Streda 14 Unor mezi 3 a 5 po poludňi Ľ. Štúr, J. Rimavský, Samko Vozár, Janko Kalinčjak, Janko Lovinskí ku koncu Samko Štúr“**. Nikde inde sa o tomto stretnutí nezachovala žiadna iná zmienka, ani napr. v pomerne podrobnom životopise Ľudovíta Štúra, ktorého autorom je J. M. Hurban. Zápis vznikol nepochybne ako výsledok informácie J. Gábera-Lovinského, ktorý bol jedným z účastníkov spomínanej februárovej schôdzky o spisovnej slovenčine. Uvedené skutočnosti nás vari oprávňujú predpokladať, že túto bratislavskú schôdzku samotní štúrovci nepokla- dali za takú kľúčovú, za akú sa pokladá dnes. To, samozrejme, nezna- mená, že pre našu kultúrnu históriu by nemala nadobudnúť význam ne- obyčajného a vzácného mílnika. Jej skutočný význam sa nám preukáže, ak si odpovieme na otázku: Prečo sa takáto schôdzka konala práve v uve- denom čase, a pritom akoby bez dôkladnejšej prípravy a bez prítomnosti ďalších významných predstaviteľov štúrovského hnutia (napr. Hurbana a Hodžu)?

Spomenutú schôdzku treba zaradiť do sledu dôležitých udalostí, ktoré súviseli s úmornou snahou Ľ. Štúra o získanie povolenia vydávať sloven- ské noviny.

J. Gáber-Lovinský bol na ceste na štúdiá v Nemecku a na požiadanie Ľ. Štúra sa zastavil v Prahe u S. B. Hroboňa a odovzdal mu Štúrov list. List bol datovaný 29. 9. 1844, teda po ustanovujúcom tatrínskome zasadnutí, a Ľ. Štúr v ňom uvádza, že mu píše len pár slov, pretože J. Gáber mu všetko rozpovie.

Pokr. str 9

Pokr. zo str. 8 ... Kto bol Ján Gáber z Lovinobane, o tom sme podrobnejšie písali v č. 4/2012. (všetky čísla sú uverejnené na našej stránke – www.noslc.sk) . Prijal pseudonym Lovinský a ešte aj dnes je podľa neho pomenovaná ulica v Bratislave. Ale bol to predsa náš Novohradčan. Je našou povinnosťou, aby sme naňho nezabúdali.

O čo mi ide? Aby sa významné udalosti nespájali len s „bratislavským snažením“ a popritom sa zabúda na iné regióny. Mám na mysli najmä Gemer, ktorý susedí s Novohradom, lebo práve Gemer bol liahňou dejateľov a národovcov. Nakoniec, dokazuje to aj schôdza zo 14.2., kde sa stretli šiesti, ale traja boli od nás. Aj **Samo Vozár** z Hrachova má v tomto roku významné výročie. V súvislosti s týmto dňom sa na stránke (www.zlatyfond.sme.sk) uvádza:

„Najvýznamnejším momentom Vozárovho bratislavského pôsobenia bola účasť na neoficiálnom rozhodnutí o používaní spisovnej slovenčiny 14. 2. 1843 (zúčastnili sa na ňom Ľudovít a Samuel Štúrovci, Ján Francisci, Ján Kalinčiak, Ján Gáber). Hneď po zasadnutí začal písať svoje básne v slovenčine, pričom historicky ide o prvé v novej slovenčine písané texty vôbec (báseň známa pod incipitom Keď boli Turkom rohy už zlámané, datovaná 30. marca 1843).

Stalo sa v regióne:

Kalendár je na svete

Novohradské osvetové stredisko v Lučenci vydalo publikáciu „KALENDÁR VÝROČÍ NOVOHRADU A MALOHONTU a KATALÓG kultúrno - spoločenských podujatí 2013“. Vydáva sa pravidelne od roku 2010 a všetky ročníky sú uverejnené aj na našej web stránke – www.noslc.sk. Zámerom je, aby informácie v ňom boli pomôckou nielen pre obce či organizátorov aktivít, ale aj pre umelecké kolektívy a jednotlivcov. Mal by byť nápomocný pri plánovaní konkrétneho dátumu jednotlivých akcií, aby nedochádzalo k ich vzájomnému prekrývaniu.

Skladá sa z dvoch častí. V prvej (kalendár) sa nachádzajú výročia obcí, osobností, kolektívov, udalostí v regióne, iné zaujímavosti z histórie a výročia kultúrnych pamiatok a pamätihodností. Druhá časť (katalóg) obsahuje podujatia v jednotlivých mesiacoch, adresár organizátorov kultúrnych aktivít a v závere je zoznam umeleckých kolektívov a ľudových remeselníkov.

V elektronickej podobe je zasielaný obecným úradom, školám a kultúrnym inštitúciám, v tlačenej podobe všetkým, ktorí podujatia nahlásili.

Možno v ňom nájdete významnú osobnosť, o ktorej ste nevedeli alebo pozabudli a budeme radi, ak si ju pripomeniete.

Janko Kroták oslavoval

Skoro na samom konci minulého roku mal významné životné jubileum spevák ľudových piesní, výrobca ľudových hudobných nástrojov, vynikajúci hráč na fujaru a člen kokavského tria fujaristov – **Ján Kroták**. Slávnostné stretnutie s priateľmi sa konalo 18. januára 2013 v kultúrnom dome. Prvým gratulantom bol starosta obce **Ing. Ján Chromek** s manželkou. Ďakovný list za všetkých pracovníkov mu odovzdala riaditeľka Novohradského osvetového strediska v Lučenci, **Mária Ambušová**. Zároveň mu odovzdala ocenenie Národného osvetového centra v Bratislave. Potom sa pridávali ostatní hostia – najskôr kamaráti z fujarového tria - Paľko Bielčík a Miroslav Moncol' a na koniec členovia FS Kokavan. Slávnostný prípitok, výborný baraní guláš a mohlo sa spomínať. Lenže mladé folkloristky sa s tým neuspokojili a veruže pozvali oslávenca do tanca. Vraj „Kot sa patrí, tak sa patrí.“ Nálada bola výborná. O dobrú muziku sa staral Gejza Šereš. Oslávencovi prajeme ešte raz veľa zdravia a hlavne výborný hlas.

Ján Kroták je členom folklórneho súboru Kokavan od jeho vzniku v r. 1970 a je nositeľom dvoch Cien Dr. Ladislava Lenga za interpretáciu hry na fujare.

PELOM POKRSTILI KNIHU

Slávnostná prezentácia najnovšej básnickej zbierky spisovateľky **Hany Koškovej** pod názvom **ROBOTNICA NA POSLEDNÚ CHVÍĽU** sa konala 25. 1. 2013 o 16.00 hod. v Novohradskom múzeu a galérii v Lučenci, ktoré bolo hlavným organizátorom podujatia.

Otvorila ju Mgr. Iveta Kaczarová, riaditeľka NMG. Krstným otcom knihy bol **Martin Dzúr**, ktorý pravým včelím peľom uviedol knihu do života. Zbierka obsahuje 66 básní, a „robotnica“ z názvu sa objavuje aj v úvodnej

Robotnica z prvej chvíle

Zamlčané telá
medzi nahosemennými rastlinami
úle zaliate okrídlenosťou
kľáčik na ostrých
vzduch je presladený
nástoživosťou včelích
robotníc
plstnatý štít
topí sa vdyme
med letnej noci
namočený v prvom
sklamaní.

a záverečnej básni, ktorá má rovnaký názov, ako celá básnická zbierka:

Robotnica na poslednú chvíľu

Medonosná
cúvaš pred prázdny plástom
na rámy stúpa ticho
zrní medzisteny.
Prenášaš
včelí tanec
k blednúceму letu
k nedôvere.
Osvetľovanej
bliznami
patrí ti menej
ako strácaš.

Prezentáciu spojenú s autogramiádou spríjemnil krásny hlas opernej divy Gabriely Pappovej. Úlohu moderátorky, ale zároveň recitátorky, bravúrne zvládla Lucia Ptáčníková.

Autorka prichystala aj milé prekvapenie v podobe vlastnoručne upečených koláčov, čím len potvrdila, čo my už dávno vieme, že nie je len dobrou poetkou, ale aj výbornou gazdinkou.

Doc. PhDr. Etela Farkašová PhD., spisovateľka, filozofka a prekladateľka napísala v tejto knihe o vyznaní autorky: „**Báseň čaká na moju správu aspoň tak ako ja na jej...**“, báseň sa tak pre ňu stáva jedinečným prostriedkom poznania, uchopovania podstatných súvislostí, ktoré inak ako poéziou azda ani nemožno zhliaďnuť a zaznamenať. Nemožno, podľa mňa výstižnejšie vyjadriť básnické krédo autorky ako jej vlastným vyznaním o básni, ktorá je pre ňu „**možnosťou, ako sa pritulíť k obyčajným veciam, minúť sa s vlastným trápením...**“. Myslím, že takto akosi by sa dal vyjadriť leitmotív celej tvorby Hany Koškovej.

Napísali nám Letokruhy koncertovali

Ja v srdci svetlo mám, nech stále vo mne plá... takto sa „prihováral“ svojim spevom spevácky zbor pri MsÚ v Poltári **Letokruhy**, počas blížiacich sa vianočných sviatkov.

Pre spevácky zbor Letokruhy je práve koniec roka tradične bohatý na koncertnú činnosť.

Dňa 8. decembra 2012 sa zúčastnil zbor regionálnej prehliadky cirkevných a svetských zborov v katolíckom kostole v Brezničke, ktorú organizovalo Novohradské osvetové stredisko v Lučenci. Podmienkou prehliadky bol 15 minútový repertoár, ktorý pozostával z adventných, vianočných, ale i svetských skladieb. V Brezničke sa zišlo 6 zborov (Campanella, Campana z Brezničky, spevácky zbor Melódia z Filákova, spevácka skupina z Koka-vy nad Rimavicou, spevácky zbor katolíckej farnosti z Poltára, Letokruhy z Poltára a spevácka skupina z UMB z Banskej Bystrici). Skoro 2 hodinový koncert bol plný radosti, nežných melódii a kolied blížiacich sa Vianoc. Po skončení prehliadky odborná porota zhodnotila úroveň vystúpení a vyjadrila obdiv všetkým zborom, ktoré svojou bohatou umeleckou produkciou zachovávajú tradície speváckych zborov v Novohrade a sú motiváciou pre mladé generácie.

Letokruhy v dňoch 15. a 16. decembra uskutočnili 5 vianočných koncertov – v sociálnych zariadeniach v Slanej Lehotě a v Poltári, v obci Hrnčiar-ska Ves, v Hradišti a veľký koncert v evanjelickom kostole v Poltári. Každoročne Letokruhy obohatili svoj repertoár o nové piesne a koledy i sakrálne skladby. Umeleckým obohatením je sólový sopránový spev Mgr. Dagmar Vývlekovej DiS art, za sprievodu Mgr. Ľuboslavy Slobodníkovej, dirigentky zboru. V jej podaní slávna Veni Domine, či francúzska Ave Maria Païen z Notre Dame de Paris zazneli krásne v akustickom prostredí Evanjelického kostola v Poltári a naplnili umeleckého ducha koncertov. Nech teda svetlo v srdciach speváckeho zboru Letokruhy v Poltári stále „plá“ i v Novom roku 2013, nech svojím spevom rozdávajú lásku všetkým dobrým ľuďom.

Mgr. Ľuboslava Slobodníková,
dirigentka zboru

Zimné radovánky v Tomášovciach

Občianske združenie **Naše Tomášovce** s finančnou podporou Obce Tomášovce pripravili pre deti, mládež ale aj dospelých dňa 19.1.2013 **Zimné radovánky** na obecnom klzisku v Tomášovciach. Ani nepriaznivé počasie neodradilo, práve naopak, zašantiť na ľade si prišli deti v sprievode svojich rodičov, či starých rodičov.

Pokr. str.11

Pokr. zo str. 10

Zimné radovánky v Tomášovciach. Spoločnými silami sme postavili aj snehuliaka, aj keď sneh nebol ideálny. Ocenenie za najoriginálnejšiu masku si prevzalo prasiatko /Marek Hrnčiar/. Svoju zdatnosť na korčuliach si deti overili v súťažiach jednotlivcov, ale aj v štafetových súťažiach, za čo boli odmenení sladkosťou a cenou. Všetci sa mohli občerstviť teplým čajom a sladkou odmenou. Vďaka všetkým, ktorí prišli a zapojili sa do činnosti.

Renáta Macková, predseda predstavenstva OZNT

Vianočným koncertom uviedli nový organ na ZUŠ v Poltári do koncertného života

Zvuky trojmanuálového organu otvorili

Vianočný koncert na ZUŠ v Poltári

Každoročné Vianoce sú späté s ich oslavou koncertmi, benefičnými akciami, spevom a koledami. ZUŠ v Poltári dňa 20.12.2012 organizovala vo svojej koncertnej sále Vianočný koncert, ktorý bol výnimočný tým, že bol do koncertného života uvedený nový trojmanuálový organ AHLBORN Praludium V., ktorý rozozvučala v plnom znení registrov p. uč. **Mgr. art. Mária Sihelská**, skladbou J. Langlaisa – 3. Symfóniou pre organ 1. časť.

Svojím príhovorom riaditeľka školy **Mgr. Ľuboslava Slebodníková** zdôraznila potrebu dobrých kvalitných koncertných nástrojov, ktoré budú slúžiť nielen na koncertnú produkciu ZUŠ, učebné účely, ale i pre kultúrno – spoločenský život mesta Poltár pri organizovaní koncertov pozvaných profesionálnych umelcov.

Koncertu sa zúčastnili pozvaní hostia – prednosta MsÚ **Ing. Pavel Oľšiak**, ktorý poprial škole ďalšie úspechy a poďakoval sa za reprezentáciu školy i v rámci Slovenska, kde každoročne talentovaní mladí umelci zo ZUŠ v Poltári získavajú vzácne ocenenia. Poslanci, členovia Rady školy, Rodičovského združenia i zástupcovia náboženských cirkví

prijali pozvanie a zúčastnili sa i požehnanie organu do koncertného života i oddelenia chrámovej a cirkevnej hudby p. farárom **Mgr. Jozefom Haľkom**.

Žiaci výtvarného odboru uviedli svoju výstavu a obdarovali rodičov výrobkami keramických artefaktov s vianočným motívom.

Nežné koledy, spev, či skladby svetových a domácich skladateľov uvádzali žiaci I. a II. stupňa sólovou inštrumentálnou hrou, komornými zoskupeniami, či koledami ľudovej hudby **Lúčina**. Vytúžený organ rozozvučal žiak ŠPD Juraj Ujpal chorálom J. S. Bacha, i náš absolvent t. č. žiak 1. ročníka v hre na organ Konzervatória v Banskej Bystrici Martin Šálka, ktorý uviedol krásny Chorál J. Pachelbela i Prelúdium B dur J. S. Bacha. Hudobný koncertný prúd bol popretkávaný vinšami žiakov LDO, či romantickou tanečnou choreografiou Zlatovláska P. Hammela v podaní najmladších žiačok tanečného odboru.

Záverom Vianočného koncertu zaznela slávna nesmrteľná Tichá noc v podaní detského speváckeho zboru **Krištálik** za sprievodu gitarového dua a zvukov organu.

Doznela hudba, koncertná sála bola naplnená umeleckým duchom šťastia, radosti, ale i dojatia z výkonov žiakov i učiteľov ZUŠ v Poltári.

Výnimočný koncert a oslava nového organu bola spriemnená malou spoločenskou recepciou za účasti pozvaných hostí, rodičov i pedagógov ZUŠ Poltár.

Mgr. Ľuboslava Slebodníková, riaditeľka ZUŠ Poltár

Šaliensky Mat'ko v Lučenci

Jubilejný, už dvadsiaty ročník obľúbenej súťaže v prednese slovenskej prózy Šaliensky Mat'ko, konal sa v stredu 23. januára 2013 v Dome Matice slovenskej v Lučenci. Žiaci základných škôl, víťazi školských kôl z celého okresu zišli sa tu, aby odbornej porote predviedli svoj prednes. Táto obľúbená súťaž priviedla sem tentoraz 25 žiakov z deviatich škôl okresu Lučenec. Súťažilo sa v troch kategóriách a deti predviedli skvelé výkony. Súťaž pomenovaná po spisovateľovi a zakladateľovi detského časopisu Slniečko, J.C.Hronskom opätovne potvrdila svoj význam. Medzi dielami, ktoré deti svojim prednesom predstavili bolo aj nejedno z pera známej lučenskej spisovateľky Hany Koškovej, ktorá v týchto dňoch uvádza na trh svoju novú knihu básní a v marci sa medzi čitateľov dostane ďalšia jej kniha z radu kníh pre deti. Odborná porota pod vedením pána **Árpáda Szabóa** a v zložení **Jarmila Siváková** a **Klára Volentová**, pozorne počúvali a vyberali tie najkvalitnejšie výkony. Súťažilo sa v troch kategóriách a víťazi z tejto súťaže postupujú na Krajské kolo,

Pokr. str. 12

Pokr. zo str. 11ktoré sa bude konať 15. februára 2013 v Dome Matice slovenskej v Banskej Bystrici.

Tí najúspešnejší dostali z rúk predsedu poroty diplom a riaditeľka Domu Matice slovenskej každému ocenenému odovzdala knihy a vecné dary a poprialala ešte veľa školských aj osobných úspechov. Tak ako po iné roky, pre súťažiacich i pedagógov bolo pripravené malé občerstvenie.

A tak ako v úvode riaditeľka Domu MS všetkých privítala a poprialala veľa úspechov v súťažení, tak v závere, všetkým poďakovala za účasť a vyzdvihla prínos učiteľov, ktorí sa aj touto formou venujú svojim žiakom. Zároveň vyjadrila pranie, aby o rok sa tu v tak príjemnej atmosfére stretli znova.

Všetkým postupujúcim držíme palce v krajskom kole súťaže.

Ing. Alena Rezková, riaditeľka DMS Lučenec

Výstavy a podujatia

v Novohradskom múzeu a galérii

Banalita a noblesa - 14. 2. - 7. 4. 2013

Medzinárodná výstava textilných miniatúr sa realizuje v spolupráci so SVU - Slovenským združením textilných výtvarníkov TXT. Do súťažnej prehliadky sa zapojilo 118 autorov z 25 krajín sveta. Mnohí z nich sa skutočne do témy ponorili a vytvárali z nej nové tvorivé inšpirácie. Jednotlivé práce sa vyznačujú farebnou kultivovanosťou a dokonalým remeselným spracovaním rôznorodého materiálu. Na 14. ročník medzinárodnej výstavy textilných miniatúr porota vybrala 110 diel od 63 profesionálnych umelcov a 17 študentov, ktoré budú prezentované v priestoroch Novohradského múzea a galérie v Lučenci.

Poklady minulosti - stála expozícia z najcennejších zbierok Novohradského múzea a galérie z archeológie, histórie, etnológie a výtvarného umenia. Návštevníci môžu obdivovať poklady z doby bronzovej, strieborný poklad mincí zo Šuríca, kópie zlatého pokladu objaveného v krypte kalvínskeho kostola v Lučenci, nálezy z archeologických lokalít Radzovce a Filákov, historické sklo a smalty z produkcie už zaniknutých sklární a smaltovní, ľudovú hrnčinu z Haliče a okolia, župné kreslá a nábytok z interiéru Haličského zámku, ukážky najstarších historických kníh a výber z tvorby významných výtvarných umelcov novohradského regiónu.

Katarína Kőbölövá, kultúrno-výchovná pracovníčka NMG

NA FAŠIANGY JE VŠETKO NAOPAK

Fašiangy začínajú od Troch kráľov, ale ich záver závisí od dátumu Veľkej noci, nakoľko končia štyridsať dní pred ňou.

Aj jej termín je závislý od vzájomného vzťahu jarnej rovnodennosti a lunárneho cyklu, čiže prvá nedeľa po splne mesiaca, ktorá nasleduje po jarnej rovnodennosti, je Veľkonočná. Podľa toho je aj fašiangové obdobie dlhšie alebo kratšie. Fašiangy sa zvyčajne končili v utorok o polnoci pred **Popolcovou stredou**, niekde ju volali **Škaredá** či **Krivá** a v tomto roku pripadla na **13. januára**.

Na Krivú sredu bábove roznášali po dedine, zaznamenal o Poltári Ján Matejčík vo vecnom slovníku LEXIKA NOVOHRADU, pričom „**bábov**“ je závin z kysnutého cesta.

Podľa prameňov z obdobia Veľkej Moravy sa u nás v deviatom storočí používal termín **mjasopust**, v Čechách sa zachoval ako **masopust** a na Slovensku ho ešte v stredoveku vystriedal názov nemeckého pôvodu **fašangy, fašiangy**. Časové ohraničenie bolo určené štyridsaťdňovým pôstom, ktorý zaviedla cirkev koncom štvrtého storočia. Bolo prirodzené, že ľudia sa usilovali čo najlepšie využiť dni predchádzajúce pôstu. Preto v závere fašiangov bolo dovolené takmer všetko. Ľudia bezrestne parodovali uznávané normy správania i spoločenské nešváry a všetko čo urobili, išlo na konto akéhosi dvojníka, postavy, ktorej **masku** použili. Tento moment vysvetľuje obľubu fašiangových masiek.

U Slovanov sa fašiangy vyvinuli zo starších zvykov, ktoré sa konali na prelome zimného a jarného obdobia. Z hľadiska pracovného procesu sa fašiangy stali delidlom ukončujúcim **priadky**, za ktorými nasledovalo **tkanie**. Do fašiangov sa začlenili aj obrady spojené so zmenou stavu jednotlivca, v tomto čase sa uskutočnila väčšina svadieb. V mnohých oblastiach prebiehali cez fašiangy obrady mužskej mládeže (prijímanie medzi dospelých) a podľa cechových artikul boli učni preraďovaní za tovarišov.

Fašiangové zábavy trvali od nedele do utoroka, prípadne až do stredy. Po tieto dni vyhrávali muzikanti od poobedia takmer do rána, na stole nechýbali rôzne nápoje, ako pálenka, víno, pivo a obľúbená medovina. V domoch piekli mäso, varili bravčovú **huspeninu**, vyprážali **šišky** (pampúchy). Organizovali sa zakáľáčky.

Fšiangová klobása

Pokr. str. 13

Pokr. zo str. 12Mládež získavala potraviny zvyčajne **obchôdzkou**. Veselé skupiny chodili s muzikou a v maskách po domoch, kde ich obdarovali väčšinou slaninou. Niektorí z mládencov mal kožuch obrátený naruby, alebo si obliekol čo najširšie plátené nohavice, košeľu a vypchal ich slamou. Podľa vzhľadu ho nazývali **Kubom** alebo **Starým**. Iný typ slameníka bol celý obkrútený povrieslami, ďalší mal slamu pripevnenú okolo pása, druhú okolo hrdla a na hlave vysoký klobúk z krátkeho snopu. Okolo pása a na hrudi mal pripevnené kravské zvonce. Slamou ovinuté postavy nazývali slameníkom alebo medvedom. Okrem medveda sa zo zoomorfných kreácií používali masky turoňa, kozy a zriedkavejšie koňa.

Kronikár v Brezničke, Ján Pánik, zaznamenal, že na Fašiangy mládenci chodili z domu do domu, jedného mládenca obvinuli povrieslom-slamou, dali naňho kabát, na krk zvonce a na hlavu starý hrniec.

Na dedinách bola organizátorom fašiangových zábav dospelá mládež. V regiónoch boli odlišné niektoré zvyky. Niekde chodili mládenci s „klátikom“ a ak si chcel mládenec zatancovať s dievčaťom, musel mu zavesiť okolo hrdla klátik previazaný stuhou. Inde priviazali klátik dievčaťu o nohu a oslobodili ju až vtedy, keď jej matka doniesla podarúňky.

V niektorých obciach Novohradu sa fašiangový sprievod nazýval aj **bursou**. Celý jej priebeh podrobne zaznamenal kronikár Martin Žilák v obci Hradište, ale bursa sa spomína aj v iných obciach – Málinec, Ozdín, Polichno. Matejčík ju v Lexike opisuje aj takto: bursa bol ľudový zvyk spojený s tancom. *Bursa to bola na fašange tanečná zábava, to trvalo dakode aj tri dňi, tancovali, spievali, xodili z domu na dom a f každom dome nám dali kobáse* (Ozdín). *Me ako d'eučence nočaq mladé, voľakode, smo iba na bursu xod'ele, to bola ako ňeska zábava, tan smo spévale, boskávali smo sa, hraľi šakovak a mládenci nás vikricali, došikovali smo si gajdoša alebo už Cigáni a ti nán hraľi, to trvalo aj po tri večere* (Málinec).

Názvy niektorých jedál boli v Novohrade taktiež typické, napr. tradičné fašiangové pečivo (šišky, pampušky) sa volalo **herovce**, huspenina bola **studeno** a pod.

V mestách fašiangy usporadúvali remeselnícke cechy. Každý cech mal svoj tradičný spôsob, ktorým zvyšoval atraktivnosť sprievodu v očiach divákov. Po zániku cechov sa udržiavali maškarné plesy a bály.

Ján Kollár uverejnil okrem najrozšírenejšej fašiangovej piesne aj túto, menej bežnú pieseň:

*Všetci ľudia sa radujú v fašangovém čase,
jedni pijú, druhí jedia za stolom klobáse:
tito rebrá a slaninu, tamti krapne pražia,
takové i iné veci na fašangy jedia.
Vino, pivo a pálenô sebe popijajú,
potom sa do veselého krepčenia dávajú.
Trebárs jaká stará baba, vyschlá jako trieska,
byť byla jak sopúch čierna, poskočí si dneska:
aby jej konope nariastli vysoké.
Naša kapsa úbohá,
všetko berie, čo boh dá,
i slaninu, i rebrá.
Ak nám nič nedáte,
na hrncoch to poznáte,
všetky vám z police popadajú
a na kusy sa roztieskajú.*

*Zdroj: Emília Horváthová: Rok vo zvykoch nášho ľudu,
Ján Matejčík: Lexika Novohradu, internet,*

Do pozornosti

členom okresných štúdií amatérskej výtvarnej tvorby, fotografie a filmu a prípadným záujemcov.

Novohradské osvetové stredisko v Lučenci oznamuje, že stretnutie okresného štúdia amatérskej výtvarnej tvorby sa bude konať dňa 23. februára 2013 v priestoroch NOS, Kármánova č.2, pod lektorským vedením akad. mal. Štefana Baláza. Stretnutie bude zamerané na konfrontáciu prác a hlavne na **výber prác pre krajskú výstavu Výtvarné Spektrum 2013. Uzávierka regionálneho kola je do 23. februára, preto je dôležité prineŕ so sebou práce!**

Dôležité termíny:

Výtvarné spektrum – krajská výstava:

Uzávierka prác: 1.3.2013

Termín výstavy: 13.3. – 21.4. 2013

Miesto: Výstavné priestory v múzeu SNP Banská Bystrica

AMFO – reg. uzávierka prác 30.4.2013

AMFO 2012 – krajská výstava

Uzávierka prác: 3.5.2013

Termín výstavy: 3.6.-28.6.2013

Miesto: Stará radnica Zvolen

FILM – regionálna prehliadka CINEAMA /aj okr. Lučenec/

16.3.2013 Veľký Krtíš

Uzávierka kraj: 28.3.2013

Prehliadka: 6.4.2013 – Žiar nad Hronom

KAM ZA KULTÚROU

BBSK – Novohradské osvetové stredisko Lučenec

Robert Schill „INŠPIRÁCIE“

– výstava fotografií
miesto: vestibul NOS Lučenec
od 7.30 do 15.30 hod.

26.2. Literárny klub V.L.A.S.

– stretnutie
miesto: NOS Lučenec o 15.30 hod.

TOMPA MIHÁLY – umelecký prednes
poézie a prózy v maďarskom jazyku,
školské kolá

9.2. Ples Csemadoku

miesto: Reduta Lučenec o 19.00 hod.

BBSK – Novohradské múzeum a galéria Lučenec

do 10.2. Poklady z Bojnického zámku

- výstava z historických zbierok SNM
- Múzeum Bojnice
org.: NMG Lučenec

14. 2. - 7. 4. 2013

Banalita a noblesa

Poklady minulosti

- stála expozícia z najcennejších
zbierok NMG

miesto: NMG, Kubínyiho nám. 3,
otvor.: ut.-pi.: 9.00-17.00,
ne: 14.00-17.00

BBSK – Novohradská knižnica Lučenec

5.2. Kúpeľná liečba a wellness

– prednáška spojená s besedou
miesto: Komunitná miestnosť
o 13.00 hod.

Mesto Lučenec – mestský úrad, oddelenie školstva, sociálnych vecí, kultúry a športu

2.2. Karneval na ľade

miesto: Zimný štadión o 10.30 hod.

9.2. Fašiangy na Mestskej tržnici

– zabíjačka s ochutnávkou špecialít,
ľudová muzika, fašiangové zvyky,
pochovávanie basy,
súťaž o najlepšiu domácu klobásu
miesto: mestská tržnica od 9.00 hod.

14.2. „Valentín“ – pozdrav všetkým

zaľúbeným v uliciach mesta
miesto konania: Masarykova ulica
od 11.00 hod.

25.2. Teatro Wüstenrot „PODFUK“

– hudobná komédia
Hrajú: Marek Majeský, Marián
Labuda ml., Andrea Kvašňovská,
Gabika Dzúriková v alt. Dagmar
Bruckmayerová, Dorota Letenajová v
alt. Andrea Kulasová, Nikita Slovák
miesto konania: Kino Apollo
o 19.00 hod.

Dom Matice slovenskej Lučenec

5.2. Stretnutie a beseda s predsedom
MS Ing. **Mariánom Tkáčom, PhD.**,
súčasťou podujatia bude otvorenie
výstavy **CESTA SLOVENSKEJ KNIHY**
zo SNK v Martine.

miesto: Dom MS, Rázusova 33,
Lučenec o 14.00 hod.

15.2. NEPÁL MA NEPÁL

– Vernisáž výstavy fotografií
Ing. Ľubomíra Činčuru

miesto: Dom MS o 16.00 hod.,
výstava potrvá do 3.3.2013

Utekáč

23.2. Ples rodákov

Lehôtka

23.2. III. Lehôtsky ples

miesto: KD Lehôtka

Filakovo

9.2. Ples Csemadoku,

miesto: MsKS o 19.00 hod.,
organizátor: MO Csemadok

18.2. Beseda so spisovateľmi

Pál Csáky a Géza Dunajszky
a prezentácia ich nových kníh
miesto: MsKS o 17.00 hod.,
organizátor: MsKS

22.2. „Pekelné príbehy“ - Anjelské
príbehy - REČ KRÁĽOVNEJ alebo dve
hodiny okolo Zeme
s Vujitom Tvrtkom“

miesto: MsKS o 17.00 hod.,
organizátor: Hradné múzeum,
spoluorganizátor: MsKS

Poltár

9.2. POLTÁRSKE FAŠIANGY

mestská zabíjačka s ochutnávkou
miesto:
námestie pred kultúrnym domom

Kalinovo

1.2. Fašiangový ples
miesto: KD o 19.00 hod.

Kokava nad Rimavicou

2.2. Reprezentačný ples,

miesto: KD o 20.00 hod.

Málinec

9.2. 7. Obecný fašiangový ples

miesto: Spoločenský dom o 20.00 h.

Halič

8.2. VESELÉ FAŠIANGY

A POCHOVÁVANIE BASY
miesto: KD o 19.00 hod.

Divín

1.-2.2. Obecná zabíjačka,
sprievod fašiangových masiek
a fašiangová zábava
miesto: KD Divín

MEDIÁLNI PARTNERI - MEDIÁLNI PARTNERI - MEDIÁLNY PARTNERI

REKUS - regionálny kultúrny mesačník. **VYDÁVA:** Novohradské osvetové stredisko, Kármánova 2, 984 01 Lučenec. Registrované na MK SR – evidenčné číslo: EV 3991/10. **ISSN** 1338-9939, **IČO** 45 020 094, **REDAKTOR:** Michal Abelovský, tel.: 45 12 703, 45 131 78. **GRAFICKÁ ÚPRAVA:** Renáta Adamová **ZODPOVEDNÁ:** Mária Ambrušová, riaditeľka NOS v Lučenci
E-mail: noslc@noslc.sk, abelovsky@noslc.sk, **TLAČ:** NOS v Lučenci, www.noslc.sk

NEPREDAJNÉ